

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Novæ Observationes Et Additiones Ad A. R. P. D. Bartholomæi Gavanti Congreg. Cleric. Regul. S. Pauli ac Sac. Rit. Congregat. Consultoris Commentaria In Rubricas Missalis Et Breviarii Romani

Adjectis Summorum Pontificum & Sac. Rit. Congreg. Decretis usque ad
præsens emanatis

Complectens omnia Gavanti Commentaria in Rubricas Breviarii - Cum
Indicibus Decretorum, Rerum atque Verborum notabilium

Merati, Gaetano Maria

Augustæ Vindellicorum, 1740

VD18 10783695-002

De Completorio. VI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39775

vel pluribus cantandum, ut notat Martene supra num. 24, de quibus Responsoris mentionem etiam facit Amalarius *loc. cit.* atque ait; Se ea Metis non inveniisse, eò quod ignoraret, cur potius ad Vesperas ante *Magnificat*, quam ad *Laudes* ante *Benedictus* adhiberentur, & sicuti nulla erant ad *Laudes*, nulla quoque pro *Vesperis* designavit. Juxta Romanum Ritum nulla sunt Responsoria, neque ad primas, neque ad secundas *Vesperas*; *Benedictini* tam ad *Vesperas*, quam ad *Laudes* quotidie habent Responsoria similia illis, quæ ad minores horas adhibentur, & brevia Responsoria appellant, postremo tantum Versiculo ante *Magnificat*, vel *Benedictus* translato.

VI. Gavant pag. 45. col. 1. n. 8. -- *Canticum Magnificat &c.* De hoc Cantico post Hymnum omnibus diebus recitando satis superque discurret Gavantus. Prædictum Can-

ticum Amalarius *lib. 3. cap. 7.* Hymnum B. V. appellat. Finito hoc Cantico *Kyrie &c.* dicebatur, postea verò *Collecta*. Post *Vesperas* dabatur *Benedictio*, quemadmodum & ad aliorum Officiorum finem. Episcopi solent etiam ad hanc diem, cum res divinas faciunt post *Laudes*, & *Vesperas* *Benedictionem* impertiri; idque præcibitur à Concilio Agathensi *Can. 30.* in quo sancitur: *Plebs, Collecta Oratione ad Vesperam, ab Episcopo cum Benedictione dimittatur.* Et in Vita S. Casarii Arelatensis *lib. 2.* legimus, eum *Benedictionem* elargitum fuisse ad finem *Vesperarum*: *Cum, expleto lucernario, Benedictionem Populo dedisset.* Reliqua spectantia ad hanc horam Canonicam, atque Diurnam legi possunt apud allegatos Auctores, nimirum Martene, Grancolas, Card. Bona, Amalarium, Francolinum, & alios.

De Completorio, XVIII.

RUBRICA.

1. **A**D Completorium: absolute dicitur Lectio brevis, ut in Psalterio, deinde, *Pater noster, Confiteor, Misereatur, Indulgentiam, Converte, Deus in adjutorium; Antiphona, Psalmi, Hymnus, Capitulum, Responsorium breve, Canticum cum Antiphona, omnia ut in fine Psalterii; & post Antiphonam in Duplicibus, & infra Octavas dicitur Oratio; in alio autem Officio ante Orationem dicitur, Kyrie eleison, cum reliquis Precibus, ut ibidem in Psalterio.*
2. *Post Versum, Benedicat, & custodiat nos &c. dicitur una ex Antiphonis B. Mariae cum Versiculo, & Oratione, ut ibidem: & dicto Versu, Divinum auxilium, dicitur secretò, Pater noster, Ave Maria, & Credo.*

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Cap. VI. De Completorio.

I. Gavant pag. 45. col. 1. n. 1. -- *Completam vocat Isidorus &c.* Hanc ultimam diei horam Canonicam, quam S. Benedictus in sua Regula *cap. 17. & 42.* *Completorium* appellat; ob rationes à Gavanto adductas S. Isidorus *lib. 1. de Offic. Ecclesiastico cap. 21.*

Completas vocat, & nonnulli PP. *Completam*; verum citatus Isidorus in Regulam *cap. 7.* *Completorium* pariter vocat. S. autem Columbanus Regula *cap. 7.* *Initium noctis* nuncupat hanc horam; Fructuosus verò, Bracarensis Episcopus, *Primam noctis horam*, fortè quia dice-

dicebatur in *crepusculo Vespertino*, ut tradit Eddius in *Vita S. Wilfridi cap. 64.* sive *instante noctis arti. u'o*, ut in historia translationis S. Jenulphi n. 25. quæ habetur in *Sæculo 4. Benedictino par. 2.*

II. Gavant. pag. 45. col. 2. n. 2. -- *Vel à S. Basilio &c.*) Inquirendo originem hujus horæ Canonice, hanc repeti posse, ait Gavantus, vel à S. Cypriano, vel à S. Basilio, qui in *Regulis fusiùs disputatis quest. 37.* ait: *Cum autem primis se jam volis incendentes tenebris, sequeretur petitio, ut quies, quam sumus capere, ab omni perturbatione, ac vitio libera sit, qua hora etiam necessariò nonagesimus recitari Psalmus debet.* Sed aliter omnino explicat Basilii verba Marcellus Francolinus in *Tractatu de tempore horarum Canonicarum cap. 29. num. 1. & seqq.* in Francolini sententiam abit etiam Card. Bona de *Divina Psalmodia cap. 48. §. 1.* ubi validis rationum momentis ostendit, hujus horæ Canonice institutionem tribuendam omnino esse S. Benedicto, præsertim, quia, licet in *Scripturis*, & *Patribus* frequens habeatur mentio *Orationis* faciendæ in fine diei, ad *Vesperas* tamen, vel ad *Orationes* quasdam privatas, & non ad *Completorium* *Orationem* communem ab *Ecclesiasticis* faciendam, illæ *PP. sententiæ* referri debent. Præterea accedit, quòd ipso nomine *Completorii* nullus *Ecclesiasticus* *Scriptor* *Benedicto* antiquior usus fuit, nec apud quempiam *Græcum*, vel *Latinum* *Auctorem* hujus *Officii* nomen reperitur. Prosequitur idem Bona ad refellendam opinionem illorum, qui S. Basilium primum *Completorii* institutorem tueri conantur, & etiam in *Epistola* quadam *MS.* alias addit validissimas rationes, quibus propugnat hanc suam sententiam; unde qui suæ curiositati super hac questione satisfacere cuperet, consulat prædictum *Auctorem*, & evolvat sua allegata monumenta. Huic sententiæ consentit profectò Gavantus noster, nam loquendo de antiquis temporibus, quibus aliqua *Oratio* post *Vesperas* recitan-

da præscribatur: Hoc rude fuit potius (ait ipse) quàm completum *Completorium*; & reverà ante S. P. *Benedictum* post *Vesperas* nulla sollempnis *Oratio* persolvenda remanebat, sed privata solum cuique *Psalmodia* imponebatur, unde *Johannes Climacus*, qui sexto *Sæculo* floruit, in *Sermone de Pastoris officio* ait: *Quidam Pater* post complementum *Vespertinarum Orationum* alicui duos, alii tres, alii centum *Psalmos* ante somnum injungebat -- Igitur in apertis est, hanc fuisse *Orationem non communem*, sed peculiarem, & aliquod *Completorii* vestigium, non verò ipsum *Completorium*, quod constituit septimam horam *Canonicam*, quæ addita fuit non *Cassiani* tempore, ut innuit Gavantus hic *num. 3.* hic enim *Anno 440.* floruit, sed solum *S. Benedicti ævo*, qui sexto ineunte *Sæculo* vixit, cum ante ipsum *Benedictum*, ut innuimus supra, nullus *Scriptor* mentionem faciat de *Completorio*.

III. Gavant. pag. 45. col. 2. n. 4. -- *Illud esse recitandum horâ duodecima &c.*) Omnes conveniunt *Auctores*, quòd *Canonicum* tempus *Completorii* erat hora *duodecima* jam exacta post *cenam*, immò post *collationem*, nempe *lectionem* aliquam *spiritualem*, quæ apud *Monachos* *cenam* sublequebatur, de qua latè disserit *Edmundus Martene lib. 1. de Monachorum Ritibus cap. 11.* unde dicebatur *Completorium* post omnia opera somnum antecedentia ante finem *crepusculi Vespertini*, postremo scilicet termino abeantis dies, & ita docent omnes, præsertim *Belarminus lib. 1. de bonis operibus in particul. c. 11.* necnon *Stephanus Duranti de Ecclesia Ritibus cap. 12.* Non ideò tamen, ut optimè advertit *Cardinalis Bona* supracitatus §. 2. quorundam *Canonistarum* errori assentimur, qui putant, *Completorium* unam esse ex *nocturnis Vigiliis*, quamvis enim post *Solis occasum* celebraretur, diurnis nihilominus *Officiis*, tanquam ipsorum *Complementum*, deputatur.

IV.

IV. Gavant. eod. n. 4. -- *Ut laici quoque interesse queant &c.*) Francolinus loc. *supra cit.* probare nititur, Completorium ante Solis occasum recitari debere, praesertim quia Completorio Christi sepultura representatur, Christus autem sepulturae consignatus fuit ante Solis occubitum, ut asserant Auctores ab eodem citati; deinde aliam addit rationem Francolinus, nimirum quia aliàs in Hymno Completorii non deberent dici illa verba: *Te lucis ante terminum.* Et denique addit Gavantus, ut laici quoque interesse queant huic Officio; verum omnia concordari possunt, nam optimè in Completorio potest representari Christi sepultura, etiam post Solis occasum recitetur; non enim Mathematicè accipiendum est temporis momentum, quo Sacrosanctum Christi Corpus in tumulo repositum fuit; ad illud de verbis Hymni, *Te lucis ante terminum* optimè responderi possit cum Chichthoevo in *expositione dicti Hymni*, illud verbum *lucis* accipiendum esse pro luce crepusculi; non vero pro luce corporis Solaris, & ita verificatur, Completorium dici ante terminum lucis, nempe ante terminum crepusculorum, & sic optimè proferuntur, & concordant illa alia verba, quae inter preces Completorii dicuntur, nempe *Dignare Domine nocte ista &c.* quia nimirum haec recitantur incipiente jam noctis crepusculo. Denique nil vetat laicos in tali temporis circumstantia interesse huic Officio, & ad Ecclesiam convenire posse. Ceterum apud antiquos Monachos certum est, hanc ultimam reflexionem locum non potuisse habere, quia ab iisdem Completorium recitabatur eodem loco, quo collatio fiebat. Antiquus autem Ordo Conversationis Monasticae locum collationis faciendae designat; Capitulum: *Post Vespelas*, inquit, *horà competenti factò signo omnes conveniant in Capitulo, & legatur Scriptura, quae adificet audientes*: ita apud Haëst: aliter autem legit editio Neapolitana. Eundem locum assignat Hildemar, necnon Cassinensium declara-

tiones in cap. 42. *Regula*, in quibus habetur: *pro qua lectione pulsatur primum signum Completorii, & Fratres omnes in Capitulo conveniunt ad hujusmodi lectionem*: Camaldulenses etiam, ut scribit cit. Haëst. collationem fieri volunt in Capitulo, vel Claustro Ecclesiae proximiori, & Valisoleiani in Capitulo, vel loco, qui Choro vicinior est.

V. Gavant. pag. 46. col. 1. n. 6. -- *Ordo Completorii per se patet &c.*) Quae Completorium praecedunt, ab Antiquis Monachorum Ritibus mutuata sunt; hinc nostrum Romanum Completorium incipit à *Jube Domine* cum Lectione; atque imitatio haec est eorum, quae S. Benedictus statuit cap. 42. *sua Regula*; conveniendum scilicet esse vesperè, ut mox nos quoque innuimus, ad Lectionem habendam, cui initium dabatur Lectione aliqua, petita prius benedictione à Lectore, ut colligitur ex libro Usuum Cisterciensium, & ex MSS. Consuetudinibus S. Germani à Pratis, nec non ex Caeremoniali Bursfeldensium, *distinctione 3. cap. 4.* Finita ad nutum Abbatis Collatione, & dicto à Lectore: *Tu autem Domine &c.* Subjungebat Abbas *Adjutorium nostrum &c.* Et sic intrabant ad Completorium. Ita antiquus Ordo Conversationis Monasticae -- Finita Lectione surgant omnes pariter, & dicat Dominus Abbas: *Adjutorium nostrum in nomine Domini* in ipso Collationis loco -- Hoc tamen, in Choro cum omnes ad Ecclesiam pervenerint, à Praesidente dici volunt Bursfeldenses in *suo Caeremoniali cap. 13.* his verbis -- Cum finita Lectione Regulari pervenerint Fratres ad Chorum, ad complementum dicat Praesidens per accentum *Adjutorium nostrum in nomine Domini* -- Lectio autem Brevis ex Epistola S. Petri, ad quam nos quoque benedictionem postulamus, instituta fuit pro Lectione Collationis ad Completorium extra Chorum dicendum, unde & in ejus sine Monachi subjungebant Versum *Adjutorium nostrum &c.* Id patet ex MSS. Consuetudinibus S. Germani

mani à Pratis, & ex Breviario Congregationis Casalis Benedicti, edito anno 1586. in quo hæc leguntur - - Ad Lectionem ante Completorium: *Jube Domine* - - Benedictio: *Noctem quietam &c.* Extra Chorum respondetur *Amen*, Lectio Brevis extra Chorum: *Fratres Sobrii estote &c.* In aliis etiam Ordinariis Monasticis adnotatum est, Lectionem prædictam ab illis fuisse recitatam, qui Completorium extra Chorum absoluebant, & reverà apud Bursfeldenses citatos, qui in Choro Completorium recitant, nulla hujusmodi brevis Lectionis in eorundem Ordinario fit mentio.

Orationem Dominicam, quæ post prædictum Versum *Adjuvatorum* secreto subjicitur, primum eam se reperisse in MSS. Consuetudinibus S. Germani à Pratis, ait Edmundus Martene *loco supracit. num. 8.* in quibus præscribitur, ut à Collatione, omnibus in Ecclesiam ingressis, Prior ordinis, qui fuerit in Choro, terminet *Pater noster*; Bursfeldenses addunt etiam Orationem Angelicam, & idem præstabant Monachi Benedictini Casalini nuncupati, sed hæc omnia recentiora esse, ait Martene, vicemque tenere trium Orationum, quas olim Completorio, ut aliis diei horis præmittere solebant. Ex prædictis Consuetudinibus, & Bursfeldensium Cæremoniali liquet, morem jam invaluisse apud prædictos Monachos celebrandi Officium Completorii in Ecclesia, & non amplius in Collationis loco. Cæterum Orationem Dominicam quod attinet, ante Completorium recitandam, eam non nisi in recentioribus Monasticis Constitutionibus reperiri, asseverat Grancolas *lib. 1. cap. 39.* nam Pius V. Breviario Romano illam inseruit, & secreto recitari jussit, ut doceret, eam Officii partem non esse, & nunquam eo loco recitatam fuisse.

VI. Gavant. eod. n. 6. - - *Confessio apte fit &c.*) Peccatorum Confessio, quam post Orationem Dominicam facimus, antiqua profectò est; hujus enim non solum Gavant. Rubr. Brev.

suetudines S. Germani Pratenfis mentionem faciunt, sed etiam multò anterior S. Dunstani Concordia, necnon antiquissimus Ordo Conversationis Monastica, quorum verba refert Martene *supra. it. num. 9.* Eundem ritum, sed post Completorium tantum observandum, præcepisse videtur S. Fructuosus, Episcopus Bracarenfis, in sua Regula *cap. 2.* his verbis: *Receptes Nocturno silentio vale facientes invicem, & reconcilia'ioni, ac satisfactioni alterutrum insistentes; laxant mutuo debita; cujus rei praxim videre est in Observationibus præviis ad vitam S. Dunstani n. 9.* quæ habetur Sæculo V. Benedictino. Hinc Parisiis, atque in pluribus aliis Ecclesiis *Confiteor* ad finem est Completorii, non verò ad initium, ut in Romano Breviario *Confiteor* invicem dicebatur: dicebat enim unus *Confiteor*, alter verò respondebat: *Misereatur tui*, atque ideò tacite recitatur ad primam, & ad Completorium, ne invicem sese interturbent. Bursfeldenses autem omittunt omnino hunc Ritum, sed dicto *Pater, & Ave* Completorium imponunt, & incipiunt, prout disponitur in eorum Cæremoniali *Capite 13.* hoc est à Versu *Deus in adjuvatorum.*

Versus *Converte nos &c.* non reperitur, ait Martene *loco cit.* in Consuetudinibus S. Germani à Pratis, sed dicto *Confiteor* cum Conventu; tunc, inquit, Hebdomadarius incipiet Completorium, & dicet: *Deus in adjuvatorum.* Versiculus igitur, *Converte nos*, novissimum est additamentum in Completorio; præscribitur tamen in Antiquis Consuetudinibus S. Dionysii in Francia, in quibus *Cap. 16. §. 4.* hæc leguntur - - eant ad Collationem, deinde ad Completorium, post percutiet unus Prior super sedem, & dicat unus ad alterum: *Confiteor Deo*; deinde incipiat à Sacerdote Hebdomadario; *Converte nos &c.*

VII. Gavant. pag. 46. col. 1. n. 7. - - *Nam Psalmis quatuor &c.*) Juxta Romanum Ritum Psalmi quatuor recitantur ad Completorium, sed juxta Ritum Monasticum S. Be-

nedicti Psalmi tres tantum recitantur sine Antiphona, totidemque praescribit Magister in sua Regula, sed cum Antiphonis psalli instituit; ex praedictis Psalmis celeberrimus omnium censendus est Psalmus 90. quem etiam ad peitionem S. Basilii, ad Completam S. Aurelianus decantari voluerunt.

VIII. Gavant. pag. 46. col. 1. n. 8. -- *Hymnus ante Capitulum dicitur &c.*) Psalmos sequitur statim Hymnus, quem pro temporis diversitate variabant Monachi, ut refert Martene *loc. cit. num. 11*. Nobis autem Hymnus numquam mutatur, sed per totum Anni spatium idem est. Post Hymnum Lectio, Versus &c.

IX. Gavant. pag. 46. col. 2. n. 9. -- *Canticum Simeonis additur &c.*) Post Versus dicitur quoque Canticum Evangelicum: *Nunc dimittis &c.* quod neque in Breviario Monastico S. Benedicti, neque Cluniacensium, neque Carthusianorum reperitur, sed est peculiaris Romanae Ecclesiae Ritus. De ea re agit Amalarius *lib. 7. cap. 49*. Hoc Canticum invenitur etiam in Constitutionibus Apostolicis ad preces Vespertinas. Preces subsequentes *Kyrie, Benedictus es Domine, Dignare &c.* à Monachis profectae sunt, atque in Breviario Cassinate perleguntur. Quare quidquid Psalmos praecedit, atque etiam Hymnus, Capitulum, Preces, & Collecta, à Monachis Completorio addita, & ab eisdem accepta fuerunt. Oratio: *Visita, quaesumus, Domine*, in nullo Romano Ordine, quamvis multi usque modo vulgati fuerint, neque in aliquo antiquitatis Ordinario Monastico reperitur, habetur tamen in Completorio apud Carthusianos, sed hoc ab eisdem recitatur in Cella, non vero in Choro. Opinatur Grancolas, ab eisdem fuisse acceptam, & Fratres Minores Breviario Romano inseruisse. Dicebatur quidem à Monachis ista Oratio, cum in Dormitorio fiebat aspersio aquae benedictae, id quod contingebat omni nocte, ut habetur apud S.

Dunstanum *cap. 1*. *Omni nocte post Completorium aspergatur Domus requietionis eorum, recumbentibus eis propter illusiones Diabolicas.* Hac Oratione igitur petebatur Dei protectio adversus Diaboli insidias, atque Angelorum Patrocinium invocabatur pro eis, qui in Dormitorio quiescebant. Non fuit itaque composita haec Oratio, ut in Choro, vel Ecclesia recitaretur, non enim ibi Angelorum permanentia exposcitur per noctis tempus, ut ibidem nos custodiant, quia in Ecclesia nemo dormire solet, sed talis Oratio à Superiore dicebatur erga suos Monachos in loco requietionis, antequam recumberent, & deinde eis dabatur Benedictio. Confimilis Oratio extat in vita Sancti Alicardi, Abbatis Gemeticensis saeculi 2. Benedicti. dum fit aqua benedicta aspersio in Dormitorio: *Suscipe Domine preces nostras, & muro e stodia tua hoc sanctum ovile circumda, & omni adversitate depulsa sit hoc semper domicilium incolumitatis, & pacis per Dominum nostrum &c.* Diversa autem ab istis erat Oratio, quae in fine Completorii dicebatur, nam in Breviario Ambrosiano sequens legitur Oratio -- *Illumina, quaesumus, Domine, tenebras nostras, & totius noctis insidias tu à nobis semper repelle propitius, noctem istam illumina, quaesumus, Domine sancte, Paer Omnipotens, aeternae Deus, & fac nos famulos tuos sine peccatis obdormire, & virtutibus Angelorum excitari, ut ad diem clarum, te auxiliante salvi, & protecti pervenire mereamur.* Contractior est illa, quae legitur in Breviario Ecclesiae Bituricensis, necnon Ecclesiae Lugdunensis dicenda in Festis trium Lectio- num, & Feriis, nimirum -- *Illumina, quaesumus, Domine, tenebras nostras, & totius noctis insidias tu à nobis repelle propitius per Dominum &c.* Advertere debemus, quod in praedicto Breviario Ambrosiano Sancti Caroli Borromaei iussu edito, post praedictam Orationem, subnectitur etiam statim illa, quae à nobis dicitur, nimirum -- *Visita, quaesumus, Domine.* --